

Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej

W dniach 9 i 10 września 2019 roku odbyła się Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. *Ochrona małżeństwa i rodziny w prawie kanonicznym i prawie polskim*, organizowana przez Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Sąd Metropolitalny w Częstochowie, Wydział Nauk Prawnych Towarzystwa Naukowego KUL oraz Katedrę Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL. Konferencja została objęta patronatem Jego Ekscelencji Arcybiskupa Wacława Depo Metropolity Częstochowskiego, dzięki gościnności którego, jej miejscem było Wyższe Seminarium Duchowne w Częstochowie. W spotkaniu wzięło udział ponad 100 osób związanych z kanonistyką.

Konferencję otworzył jej patron, Arcybiskup Wacław Depo, który powitał uczestników tego wyjątkowego spotkania i podkreślił znaczenie kanonistów w życiu Kościoła. Następnie głos zabrał Biskup Ryszard Kasyna, Przewodniczący Rady Prawnej Konferencji Episkopatu Polski, wyrażając poparcie dla zajęcia się tak ważnym tematem, jakim jest ochrona małżeństwa i rodziny. Wreszcie wszystkich uczestników powitał ks. prof. dr hab. Józef Krukowski, Prezes Stowarzyszenia Kanonistów Polskich. Wykorzystując moment powitania uczestników, wręczył dyplomy nadania członkostwa honorowego Stowarzyszenia m.in. gospodarzowi tegorocznej konferencji, Arcybiskupowi Wacławowi Depo.

Cała konferencja podzielona została na sześć sesji. Podczas pierwszej z nich wystąpiło trzech prelegentów, a prowadził im bp. dr hab. Artur Miziński, Sekretarz Generalny Konferencji Episkopatu Polski. Jako pierwszy swój referat przedstawił ks. dr hab. Lucjan Świto, prof. UWM, którego wystąpienie zatytułowane było: *Małżeństwo i rodzina wobec zagrożeń społeczno-cywilizacyjnych. Kontekst prawny*.

W wystąpieniu została podkreślona problematyka małżeństw katolicko-muzułmańskich, związana z coraz większym napływem ludności muzułmańskiej do Europy. Zwrócono uwagę także na kwestię adopcji dzieci muzułmańskich, w porównaniu do instytucji *kafala*, charakterystycznej dla prawa muzułmańskiego. W jej kontekście zastanawiano się, w jaki sposób

ma być dziecko wychowywane, czy rodzice przysposabiający mogą wychować dziecko zgodnie z własnymi poglądami religijnymi, czy powinni zachować prawo małżeńskie i wychowywać dziecko w jego wierze i kulturze.

Kolejnym prelegentem był Mikołaj Pawlak, Rzecznik Praw Dziecka, który mówił na temat *Ochrony prawnej dziecka do urodzenia i wychowania w rodzinie w prawie polskim*. W pierwszej kolejności wskazał on, że ochrona zarówno małżeństwa, jak i rodziny, w tym także dziecka, wynika wprost z Konstytucji RP. W tym kontekście podkreślił pomocniczą rolę Państwa w wychowaniu dzieci. I tak, w odniesieniu do pieczy zastępczej, wskazał, że jej głównym celem jest powrót dziecka do rodziców biologicznych. Mówca w swej wypowiedzi podkreślił, iż Rzecznik Praw Dziecka ma obowiązek dbać o dobro dziecka. Jednak powyższe sformułowanie nie jest nigdzie zdefiniowane, co niesie za sobą problemy interpretacyjne.

Jako ostatni w tym panelu wystąpił Paweł Zwolak, przedstawiciel Ministerstwa Sprawiedliwości, który w swoim wystąpieniu przedstawił *Strukturę organizacyjną sądownictwa rodzinnego w Polsce*. W tym celu opowiedział o historii rozwoju sądownictwa rodzinnego w Polsce, podkreślając strukturę sądów państwowych. Prelegent przedstawił także zakres spraw, którymi sądy rodzinne się zajmują. Wart uwagi jest fakt, iż obecnie nie są to jedynie sprawy bezpośrednio związane ze sprawami rodzinnymi, ale także sprawy związane z nieletnimi.

Drugiej sesji przewodniczył bp dr Krzysztof Nitkiewicz, Biskup Diecezji Sandomierskiej. Przedstawił on kolejnych dwóch prelegentów konferencji. Pierwszym z nich był o. prof. dr hab. Zbigniew Suchecki z Papieskiego Uniwersytetu Antonianum. Wygłosił on referat pt. *Ochrona dziecka w świetle Listu apostołskiego Ojca Świętego Franciszka motu proprio "Vos estis lux mundi"*, w którym szczegółowo przedstawił całą procedurę zgłaszania nadużyć seksualnych wobec małoletnich. Podkreślił także ważny aspekt konieczności zapewnienia osobom poszkodowanym (małoletnim i osobom bezbronny) odpowiedniej opieki i troski duszpasterskiej.

Kolejnym prelegentem w tej części był ks. prof. dr hab. Józef Krukowski z PAN-u, Prezes Stowarzyszenia, zaś tematem jego wystąpienia było *Poszanowanie zasady autonomii i wzajemnej niezależności Państwa i Kościoła według Konstytucji RP i Konkordatu polskiego wobec zjawiska pedofilii i ideologii gender (LGBT)*.

Mówca poruszył wciąż aktualny problem interpretacji konkordatu, szczególnie w kwestii autonomii państwa i Kościoła. W swym referacie podkreślił także konstytucyjną definicję małżeństwa oraz ochrony tegoż

małżeństwa i rodziny. Na koniec wystąpienia Prezes Stowarzyszenia zaproponował wszystkim obecnym podpisanie deklaracji, w której uczestnicy konferencji wyrażą swoją solidarność z oświadczeniem Arcybiskupa Marka Jędraszewskiego Metropolity Krakowskiego. Deklaracja została przygotowana i udostępniona, by wszyscy chętni mogli ją podpisać.

Ostatniej sesji pierwszego dnia konferencji przewodniczył bp. Antoni Dziemianko, Biskup Diecezji Pińskiej i Przewodniczący Rady ds. Rodziny przy Konferencji Katolickich Biskupów Białorusi. Jako pierwszy w tej części wystąpił ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski z UKSW, który zaprezentował referat pt. *Pozytywny akt woli (kan. 1101 § 2 KPK) w świetle doktryny i orzecznictwa rotalnego*. Przedstawił w nim przede wszystkim definicję aktu woli, wskazując, że każdy akt woli jest czymś pozytywnym, a co za tym idzie, określenie „pozytywny akt woli” jest tautologią.

Prelegent podkreślił, że w kan. 1101 § 2 chodzi nie o „niechcenie” zawarcia małżeństwa, a o chcenie niezawarcia małżeństwa. Wykluczenie, o którym mowa, polega więc na rozdziwieniu między wypowiedzianymi słowami, a rzeczywistą intencją nupturienta. Mówca przedstawił słuchaczom także istotny podział na dwa rodzaje wykluczenia, tj. absolutne – bez względu na przyszłe ewentualne okoliczności, oraz hipotetyczne – dotyczące okoliczności, które hipotetycznie mogą zaistnieć w przyszłym życiu małżeńskim.

Kolejnym prelegentem był nowo mianowany członek honorowy Stowarzyszenia, ks. prof. dr Janusz Kowal z Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego. Przedstawił on słuchaczom referat pt. *Uzależnienie od pornografii a zdolność do zawarcia małżeństwa*. W pierwszej kolejności określił on kontekst historyczno-społeczny pornografii. Podkreślił, że problemem jest coraz łatwiejszy dostęp do pornografii oraz fakt, że dostęp do niej mają coraz młodsze osoby. Dochodzi przez to do tak zwanej „wirtualnej kastracji”. Polega ona na przeżywaniu intymności jedynie przed ekranem, poprzez masturbację, co powoduje niemożliwość nawiązania intymnej relacji z drugą osobą.

Prelegent wskazał także, że zmiany zachodzące w mózgu pod wpływem oglądania pornografii są porównywalne do skutków uzależnienia od narkotyków. Szczególnie na zmiany narażone są dzieci, które mają bardziej „plastyczny” mózg. W sprawach o stwierdzenie nieważności małżeństwa, które do tej pory się pojawiły, powodami były kobiety, zaś mężczyźni byli uzależnionymi. Nie ma więc na tę chwilę żadnych orzeczeń, czy badań, które wskazywałyby na to, w jaki sposób uzależnienie od pornografii wpływa na kobiety oraz ich zdolność do zawarcia małżeństwa.

Istotnym elementem pierwszego dnia konferencji była Msza święta koncelebrowana w Kaplicy Matki Boskiej Częstochowskiej pod przewodnictwem Jego Ekscelencji Arcybiskupa Wacława Depo. W swym kazaniu zwrócił się on do wszystkich wiernych, a w szczególności do obecnych kantonistów, tłumacząc znaczenie określenia “być konserwatywnym”. Wskazał, że pochodzi ono od łacińskiego słowa *conservare*, co znaczy “zachowywać”. Podkreślił, że wszyscy powinniśmy być konserwatystami, ale właśnie w tym łacińskim znaczeniu tego sformułowania.

Kolejnego dnia konferencji, tj. we wtorek 10 września 2019 roku, pierwszej z sesji przewodniczył bp. Marian Buczek, Biskup senior Diecezji Charkowsko-Zaporoskiej, zaś pierwszym prelegentem w tej części był ks. dr hab. Mirosław Sitarz, prof. KUL. Wygłosił on referat o *Prawach dziecka w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku*. W swoim wystąpieniu mówca podkreślił trzy aspekty praw dziecka: prawo do życia, prawo do sakramentów oraz prawo do wychowania. W kontekście prawa do sakramentów poruszył także zagadnienia udzielania chrztu dzieciom poronionym i abortowanym, związane z pytaniem czy w ogóle, i w jakiej sytuacji można takim dzieciom udzielić sakramentu chrztu. Natomiast w aspekcie prawa do wychowania prelegent podkreślił, że prawo dziecka do wychowania wiąże się nierozłącznie z obowiązkiem rodziców do wychowania dzieci.

Następny referat o *Statusie kanoniczno-prawnym osoby małoletniej* wygłosił ks. dr hab. Leszek Adamowicz z KUL-u. W pierwszej kolejności przedstawił on definicję małoletniego oraz zwrócił uwagę na dwojaki rozumienie pojęcia “dziecko”. Zgodnie z definicją kodeksową, jest to osoba do siódmego roku życia. Można jednak używać tego określenia wobec innych małoletnich w kontekście relacji rodzinnych. Prelegent podkreślił także, że każdy od chrztu jest podmiotem praw i obowiązków w Kościele, jednak włączany jest w jego życie stopniowo, z biegiem lat, osiągając konkretny wiek. W wystąpieniu została poruszona także kwestia reprezentowania małoletnich, szczególnie przed sądem, jak również pewnych uprawnień, które może wykonywać sam. Należy zatem przewidzieć np. możliwość złożenia przez małoletniego rekursu. Ponadto, zgodnie z tym, co głosił Bonifacy VIII, w sprawach duchowych każdy może działać samodzielnie, więc także małoletni w takiej sytuacji ma prawo działać sam.

Jako ostatni w tej części wystąpił ks. prof. dr hab. Ryszard Szttychmiller z UWM, który mówił o *Aspektach finansowych spraw o nieważność małżeństwa*. Podkreślił on, że w pierwszej kolejności to biskup ma obowiązek dbania o utrzymanie sądu. Powinien więc nie tylko dbać o godziwe

wynagrodzenie dla pracowników, ale także roztropnie ustalić wysokość kosztów sądowych. To także biskup powinien ustalić granice wynagrodzenia adwokatów w sprawach kościelnych, tak by było ono adekwatne do pracy oraz wykształcenia, ograniczając w ten sposób działania adwokatów jedynie dla własnego zysku. Powinien również ustalić normy dotyczące bezpłatnej pomocy prawnej lub jej obniżonych kosztów. Głównym postulatem mówcy było ujednoczenie danych regulacji na poziomie krajowym, tak by nie było znacznych różnic, czy to w wynagrodzeniu pracowników sądów, czy też w kosztach sądowych, pomiędzy poszczególnymi diecezjami.

Ks. inf. dr Ireneusz Skubiś, Moderator Ruchu "Europa Christi" był przewodniczącym kolejnego panelu, w którym wystąpił m. in. o. prof. dr hab. Wiesław Bar z KUL-u. Jego wystąpienie nosiło tytuł *Wpływ migracji z krajów islamskich na okcydentalną koncepcję małżeństwa i rodziny. Wybrane zagadnienia*. Zaczął on swój referat od przedstawienia statystyk migracyjnych oraz wyjaśnienia pojęcia okcydentalizmu. Następnie wskazał problem szariatu. Co prawda Rada Europy oficjalnie odrzuciła szariat, jednak prawo muzułmańskie w praktyce funkcjonuje także w Europie. Największym problemem, według prelegenta są małżeństwa dzieci (dziewczynek w wieku ok. 10 lat z dorosłymi mężczyznami). Są one akceptowane, także w Europie, poprzez akceptowanie imigrantów wykazujących, że są małżeństwem.

Jako kolejny w tej części wystąpił ks. dr hab. Piotr Majer, prof. UPJPII, który przedstawił problematykę *Małżeństw kanonicznych osób po rozwodzie cywilnym*. Prelegent podkreślił, że istotne jest rzetelne ustalenie stanu wolnego osoby, która chce zawrzeć małżeństwo. Należy go ustalić na podstawie aktu chrztu, jak również w tym przypadku, na podstawie wyroku rozwodowego. Jeśli jednak pojawią się poważne wątpliwości, których nie da się wyjaśnić na drodze administracyjnej, należy wtedy skierować sprawę na drogę sądową.

Ostatni w tym panelu referat na temat *Specyficznego statusu w kanonicznym porządku prawnym związków cywilnych zawieranych przez katolików z pominięciem formy kanonicznej* wygłosił ks. prof. dr hab. Ginter Dzierżon z UKSW. W swoim wystąpieniu poruszył on temat uważnienia małżeństwa w załączku. Mówca podkreślił, że należy zbadać, czy zgoda wyrażona podczas zawierania związku małżeńskiego cywilnego odpowiada warunkom zgody kanonicznej. Może się pojawić także wątpliwość, czy nie doszło do symulacji, bądź czy nie było intencji zawarcia małżeństwa na próbę.

Kolejny, ostatni panel konferencji odbył się pod przewodnictwem bp. dr Andrzeja Przybylskiego, Biskupa pomocniczego Archidiecezji

Częstochowskiej. Pierwszy referat podczas tej sesji wygłosił ks. dr Krzysztof Nykiel z Penitencjarii Apostolskiej. Jego wystąpienie nosiło tytuł: *Nota Penitencjarii Apostolskiej: rola forum wewnętrznego nienaruszalność tajemnicy spowiedzi*. Podkreślił on w swej wypowiedzi, że owa nienaruszalność tajemnicy spowiedzi nie wynika z prawa stanowionego, lecz prawa Bożego objawionego. Nawet prawo świeckie respektuje nienaruszalność tajemnicy spowiedzi nadając jej w sposób szczególny tajemnicę zawodową. Ponieważ podstawą dla niej jest prawo Boże, żaden spowiednik nie może być zwolniony, czy zdyspensowany od jej zachowania.

Jako kolejny głos zabrał ks. dr hab. Tomasz Rakoczy z Akademii Ignatianum w Krakowie, mówiący o *Niewłaściwości wymogu aktu urodzenia jako podstawy sporządzenia metryki chrztu*. W pierwszej kolejności wskazał on na obowiązujące w tej kwestii przepisy i ich rozbieżność. Najpierw Kodeks Prawa Kanonicznego, w którym prawodawca określił, że dokument publiczny, jakim jest na przykład akt urodzenia, wydany przez Urząd Stanu Cywilnego wymagany jest dopiero w przypadku wątpliwości. Z drugiej strony jednak dokument Konferencji Episkopatu Polski, nakazujący sporządzenia aktu chrztu na podstawie właśnie aktu urodzenia.

Prelegent wskazał jednak w swym wystąpieniu przykłady sytuacji, w których akt urodzenia wydany przez Urząd Stanu Cywilnego nie potwierdza rodzicielstwa. Jedną z takich sytuacji jest ta, gdy ojciec dziecka jest nieznany. Wtedy jako ojca wpisuje się fikcyjną osobę (nazwisko matki, natomiast imię, jakie akurat przyjdzie urzędnikowi na myśl). W ten sposób kreuje się fikcyjną postać, a to zaś powoduje, że akt urodzenia nie wskazuje poprawnie rodzicielstwa. Kolejnym z przykładów jest sytuacja, gdy w małżeństwie rodzi się dziecko, jednak z innych rodziców. Zgodnie z polskim prawem istnieje domniemanie, że ojcem dziecka jest mąż matki, dlatego jego wpisuje się do aktu urodzenia. Jednak nie musi to być zgodne z prawdą.

Ostatnim prelegentem podczas tegorocznej konferencji był ks. dr Bartłomiej Pieron z UPJPII, który zreferował zagadnienie o *Odpowiedzialności duchownego za niewykonanie obowiązku z art. 10 ust. 2 Konkordatu*. Jednym z wymogów zawarcia ważnego małżeństwa kanonicznego ze skutkami cywilnymi jest pouczenie nupturientów o przepisach prawa polskiego, dotyczących skutków małżeństwa. Jest to kwestia problematyczna w tym względzie, iż duchowni nie zawsze są sami odpowiednio przygotowani, by pouczyć nupturientów o przepisach prawa polskiego. Zaś niezachowanie przez duchownego wymagań może skutkować odpowiedzialnością za pewne uchybienia. Najczęstszym uchybieniem przy takiej formie zawierania

małżeństwa jest niezachowanie terminu na zgłoszenie faktu zawarcia małżeństwa do Urzędu Stanu Cywilnego.

W przypadku uchybień duchownego, odpowiedzialna za ewentualne szkody jest parafia, jako osoba prawna. Jednak parafia może w takiej sytuacji wystąpić do danego duchownego, który w rzeczywistości zawinił, z roszczeniem regresowym.

Na tym konferencja się zakończyła. Warto zauważyć, że po każdym panelu konferencji był czas na dyskusję. Przedstawiane tematy były zaś tak interesujące, że przewidziany w tym celu czas okazał się stanowczo zbyt krótki. Dochodziło do sytuacji, w których przewodniczący sesji zmuszeni byli przerywać dyskusję, by nie wywołać opóźnienia w kolejnym panelu. Wskazuje to na zainteresowanie słuchaczy omawianymi zagadnieniami.

Konferencja organizowana co roku przez Stowarzyszenie Kanonistów Polskich jest świetną okazją do poruszenia problemów, z jakimi w danym czasie kanoniści się spotykają, na wspólną debatę na te tematy, a także dzielenie się doświadczeniem i wiedzą nie tylko na sali podczas prelekcji, ale także w kularach. Tegoroczna konferencja dała taką sposobność. Każdy uczestnik został ubogacony wiedzą i doświadczeniem innych, z których mógł skorzystać.

Kaja Niewiadomska
Wydział Prawa Kanonicznego UKSW